RESULTATEN PRIVÉONDERZOEK NAAR HET VOORKOMEN EN DE VERSPREIDING VAN MOLLUSKEN IN HET NOORDZEE-GEBIED VAN JANUARI T/M JUNI 1983

door

J. de Ligt

Doordat de vissers uit Den Helder weten waarmee ik bezig ben, gebeurt het dikwijls, dat er schelpen apart gehouden worden voor mij, zodat ik een mooi overzicht krijg waar welke soorten te vinden zijn, daar de plaats waar deze exemplaren werden opgevist er altijd bij wordt genoemd. Zo kreeg ik op een gegeven moment enkele levend geviste Scaphander lignarius van de Klaverbank in mijn handen gedrukt. Dit voorval was een aanleiding om op deze plek eens zelf een kijkje te gaan nemen. Dus maakte ik een afspraak met een schipper van een kotter welke daar op dat moment veel viste.

De visserij begon op de Doggersbank, waarna later op de Klaverbank gevist zou gaan worden. Dit was ten minste de planning. Door de grote hoeveelheden wier, welke daar aanwezig waren, ging dit plan echter de mist in. Inplaats daarvan veranderden we steeds van bestek (de plaats waar wordt gevist), wat tot gevolg had dat ik voor het onderzoek verscheidene plaatsen kon bezoeken. Vooral bij de eerste vondst van een levend geviste Arcopagia crassa stond ik vreemd te kijken. Na afloop van deze tocht had ik met elkaar 40 levend geviste exemplaren van deze soort en nog wel van drie verschillende plaatsen. Te begrijpen is het dan ook wel, zeker na het zien van de lijst welke hierbij afgedrukt staat, dat ik die week weinig in mijn kooi heb gelegen. Het is zelfs een keer gebeurd, dat ik na amper 5 uur slapen door de schipper hoogst persoonlijk werd gewekt met de woorden: 'Dit is een goede plek om schelpen te zoeken, maak er vlug gebruik van, want we komen hier deze week niet meer'.

Een bijkomend voordeel van deze reis was het weer. Het vroor licht de gehele week, waardoor het uitkoken en schoonmaken niet zo'n vervelende bezigheid was als anders, daar er nog niets was bedorven.

Mollusken, gevonden van 14 februari t/m 17 februari 1983 op de HD 7 - Zes gebroeders.

Vindplaats 1 = 14 februari 1983 - 54-45' N.Br./3-0' O.L. - Zuidoostkant Doggersbank - Diepte 17 vaam.
Vindplaats 2 = 15 februari 1983 - 54-10 N.Br./2-35' O.L. - Oostkant Silverpit.
Vindplaats 3 = 16 februari 1983 - 53-50' N.Br./3-0' O.L. - Tussen het Botneygat en het Markhamshole - Diepte 35 meter.
Vindplaats 4 = 16 februari 1983 - 53-50' N.Br./2-55' O.L. - Markhamshole - Diepte 30 meter.
Vindplaats 5 = 17 februari 1983 - 53-45' N.Br./3-05' O.L. - Zuidpunt Botneygat - Diepte 35 meter.

Gevonden soorten	vindpl. 1	vindpl. 2	vindpl. 3	vindpl. 4	vindpl. 5
Nicula nitidosa levend		1 ex.	4 ex.		1 ex.
Nucula nucleus levend					2 ex.
Nuculoma tenuis levend					1 ex.
Modiolus modiolus losse kleppen		2 ex.			
Aequipecten opercularis levend		alg.			1 ex.
Aequipecten opercularis forma lineata - levend		1 ex.			
Chlamys varia losse kleppen	2 ex.			5 ex.	2 ex.
Pecten maximus losse kleppen		1 ex.			
Lucinima borealis losse kleppen	10 ex.				
Tridonta borealis losse kleppen				1 ex.	
Acanthocardia echinata levend	alg.	alg.	alg.	alg.	alg.
Laevicardium crassum levend		alg.	alg.	alg.	alg.
Mactra corallina cinerea - levend		alg.	alg.	alg.	alg.
Spisula elliptica levend		alg.			alg.
Spisula solida levend		2 ex.			
Lutraria lutraria losse kleppen		alg.	alg.	alg.	alg.
Lutraria angustior losse kleppen				1 ex.	1 ex.
Arcopagia crassa-levend losse kleppen		1 ex.		20 exx. 17 exx.	19 exx. 6 ex.
Arctica islandica levend	alg.	alg.	alg.	alg.	alg.

Gevonden soorten	vindpl. 1	vindpl. 2	vindpl. 3	vindpl. 4	vindpl. 5
Dosinia exoleta -levend		5 ex.		16 ex.	
lege doubletten		18 ex.	4 ex.	23 ex.	5 ex.
losse kleppen		5 ex.	2 ex.	22 ex.	4 ex.
Dosinia lupinus lincta levend		21 ex.		63 ex.	112 ex.
losse kleppen	13 ex.	34 ex.		46 ex.	99 ex.
Venerupis rhomboides levend		10 ex.		5 ex.	
losse kleppen			1 ex.		
Chamelea gallina striatula levend	alg.	alg.	alg.	alg.	alg.
Timoclea ovata - levend		1 ex.			
losse kleppen				7 ex.	2 ex.
Mysia undata - levend			3 ex.		
losse kleppen	4 ex.		1 ex.		2 ex.
Mya truncata - levend			alg.		
Hystella arctica levend	6 ex.				1 ex.
Nototeredo norvagica		3 l.kl.			
losse kl.+palletjes		2 pall.			
Thracia papyracea				3 ex.	3 ex.
losse kleppen					
Cochlodesma praetenue levend				1 ex.	
losse kleppen				1 ex.	1 ex.
Dentalium entalis					
lege schelpen				2 ex.	1 ex.
Gibbula tumida - levend		3 ex.		1 ex.	1 ex.
Lacuna vincta - levend	1 ex.				
Aporrhais pespelicani quadrifidus - levend	1 ex.	3 ex.			5 ex.
Euspira catena - levend		alg.	alg.	alg.	alg.
Euspira poliana - levend	alg.	alg.	alg.	alg.	alg.
Nucella lapillus lapillus		1 ex.			
lege huisjes					

Gevonden soorten	vindpl. 1	vindpl. 2	vindpl. 3	vindpl. 4	vindpl. 5
Buccinum undatum levend	alg.	alg.	alg.	alg.	alg.
Neptunea antiqua levend	alg.	alg.	alg.	alg.	alg.
Sipho gracilis-levend	alg.	alg.	alg.	alg.	alg.
Scaphander lignarius levend		alg.	alg.	alg.	alg.
Eledone cirrhosa levend				1 ex.	

Na de vondsten van deze tocht in mijn collectie te hebben verwerkt en de resultaten op papier te hebben gezet, wat dank zij het vele nieuwe materiaal twee maanden werk inhield, ben ik op 10 mei voor een tweede maal met de HD 80 naar de Doggersbank vertrokken. Doordat ik de eerste maal met deze kotter zo goede resultaten boekte, viel deze reis wat tegen, doordat ik ongewild de resultaten van nu ging vergelijken met de eerste reis. Toch kan eigenlijk niet van een slechte tocht worden gesproken, daar waren enkele vondsten toch te bijzonder voor, bijv. de vondst van een levende Venus fasciata.

Mollusken gevonden van 10 t/m 13 mei 1983 op de HD 80/Michiel.

Vindplaats 1 = 10 en 11 mei 1983 - Noordwestrug Doggersbank - 55-10' N.Br./2-20' O.L. - Diepte 31 meter.
Vindplaats 2 = 12 en 13 mei 1983 - Zuidkant Noordwestrug/ Noordkant Zuidoost Flank. 55' N.Br./1-30' O.L. Diepte 17 vaam.

Gevonden soorten	vindpl. 1	vindpl. 2
Modiolus modiolus levend	4 ex.	
Aequipecten opercularis - levend	alg.	alg.
Aequipecten opercularis forma lineata levend	1 ex.	
Pododesmus squamula losse kleppen	1 ex.	
Ostrea edulis losse kleppen	alg.	alg.
Lucinoma borealis losse kleppen	10 ex.	1 ex.

Gevonden soorten	vindpl. 1	vindpl. 2
Tridonta montagui	13 ex.	4 ex.
losse kleppen		
Acanthocardia echinata	alg.	alg.
levend		
Cerastoderma edule	alg.	alg.
edule - losse kl.		
Cerastoderma glaucum	alg.	alg.
losse kleppen		
Parvicardium scabrum		
levend		1 ex.
losse kleppen	1 ex.	
Laevicardium crassum	1 ex.	alg.
levend		
Mactra corallina cinerea - levend	alg.	alg.
Lutraria lutraria		1 ex.
losse kleppen		
Spisula elleptica	alg.	alg.
losse kleppen		
Spisula solida - levend	2 ex.	
losse kleppen		alg.
Arcopagia crassa		1 ex.
losse kleppen		
Angulus fabulus	alg.	
levend		
Macoma balthica	alg.	alg.
losse kleppen		
Donax vittatus	alg.	alg.
losse kleppen		
Gari depressa - levend		1 ex.
Gari fervensis		
levend	3 ex.	
lege doubl.	1 ex.	
losse kleppen	8 ex.	1 ex.
Venus fasciata - levend		1 ex.
Dosinia lupinus		
lincta - levend	1 ex. juv.	
losse kleppen	8 ex.	
Chamelea gallina striatula - levend	alg.	alg.

Gevonden soorten	vindpl. 1	vindpl. 2
Abra alba - levend	alg.	
Abra prismatica losse kleppen	1 ex.	
Mysia undata losse kleppen	1 ex.	
Mya arenaria - levend	4 ex.	1 ex.
Mya truncata - levend	9 ex.	
Barnea candida lege doubl. in veen	alg.	
Zirfaea crispata lege doubl. in veen	alg.	
Cochlodesma praetenue losse kleppen	1 ex.	
Dentalium entalis lege schelpen	1 ex.	
Gibbula tumida levend lege huisjes	 2 ex.	1 ex.
Littorina saxatilis saxatilis l.hu.	1 ex.	1 ex.
Euspira catena - lev.	alg.	alg.
Euspira poliana levend	alg.	alg.
Buccinum undatum levend	alg.	alg.
Neptunea antiqua levend	alg.	alg.
Sipho gracilis levend	alg.	alg.
Oenopota turricula lege huisjes	5 ex.	3 ex.
Limacina retroversa lege huisjes		1 ex.

Dat het met een kotter op zee gaan om schelpen te verzamelen geen garantie hoeft te zijn voor een rijke buit, bewees mij de laatste studiereis. Deze verliep voor mij min of meer catastrofaal. De bedoeling was om via het Tea

Kettle Hole, de Noordrug van de Black Bank en de Vlieland Gronden naar de Texelse stenen te gaan vissen, om daar dan 2 dagen te blijven. Halverwege tussen de Noordrug Black Bank en de Vlieland Gronden sloeg het noodlot echter toe, toen om half 4 in de middag van dinsdag 21 juni de netten niet meer omhoog gehaald konden worden, daar de Winsas (de as welke de lieren aandrijft) in tweeën brak. Dit had tot gevolg dat de netten, met de kabels welke van de boot naar de netten toe lopen, losgekoppeld moesten worden en op zee werden achter gelaten, om later, na reparatie van de as, weer te worden opgehaald. In plaats van vrijdag, kwamen we dus al op woensdagochtend binnen. Desondanks had ik twee plaatsen kunnen onderzoeken, waarvan de niet bepaald wereldschokkende resultaten hieronder staan vermeld.

Mollusken gevonden op 20 en 21 juni 1983 op de HD 77.

Vindplaats 1 = 20 juni 1983. Tea Kettle Hole - 53-15' N.Br./ 3-35' O.L. Diepte 15 vaam.
Vindplaats 2 = Noordrug Black Bank - 53-30' N.Br./3-45' O.L. Diepte 14 vaam.

Gevonden soorten	vindpl. 1	vindpl. 2
Nucula nitidosa		3 ex.
losse kleppen		
Mytilus edulis		1 ex.
lege doubl.		
Arctica islandica - levend	1 ex.	
losse kleppen		3 ex.
Acanthocardia echinata - levend	1 ex.	alg.
losse kleppen	1 ex.	alg.
Chamelea gallina striatula		
levend	alg.	alg.
losse kleppen	alg.	alg.
Abra alba - losse kleppen		3 ex.
Mactra corallina cinerea		
levend		1 ex.
losse kleppen		1 ex.
Ensis siliqua - levend	2 ex.	5 ex.
lege doubl.	zeer alg.	zeer alg.
Donax vittatus - l. kleppen	5 ex.	
Euspira catena - levend	1 ex.	5 ex.
lege huisjes		3 ex.
Euspira poliana		1 ex.
lege huisjes		

Gevonden soorten	vindpl. 1	vindpl. 2
Buccinum undatum - levend	alg.	alg.
lege huisjes	alg.	alg.
Neptunea antiqua		
lege huisjes	1 ex.	
Sepia officinalis		
losse schelpen		1 defect ex.

Uit de vissershaven van Den Helder zijn verder de volgende vondsten nog het vermelden waard:

Op 12-2-1983 werd er vanaf de Silverpit een kei binnen gebracht, welke bij inspectie een 80-tal levende Pododesmus patelliformis bleek te bevatten. Op 4-3-1983 leverde het zoeken op de HD 126, welke bij Flamborough had gevist 10 exemplaren Musculus niger, 15 doubletjes Lucinoma borealis en 1 exemplaar Epitonium trevelianum als bijzonderste mollusken op.

Verder gebeurde het regelmatig, dat de vissers schelpen voor mij uit de netten haalden en mee brachten naar Den Helder. Dank zij deze bereidheid tot medewerking verkreeg ik soms de vreemdste vondsten en soms ook de meest zeldzame Noordzee-mollusken in mijn verzameling. Om bij de eerste groep te beginnen, werd er op 14-10-1982 een Haliotis in mijn hand gedrukt, welke de dag daarvoor was opgevist op de Black Bank. Dit bleek een Haliotis viridis te zijn, welke levend voorkomt op de kusten van Nieuw Zeeland. Daarna volgden nog een schelp van Strombus gigas Linnaeus, 1758, opgevist op de koffieschol en een exemplaar van Tectus dentatus (Forskal, 1775) welke was gevist op het Diepe Gat. Dit zijn echter curiosa, die eigenlijk niet in een Noordzee-verzameling als zodanig thuis horen. Tot de tweede groep, de zeldzame Noordzee-mollusken, kan de Neptunea despecta (Linnaeus, 1758) gerekend worden, welke op 9-6-1983 werd opgevist op de Westereems (53-40' N.Br./ 6-15' O.L.), amper 12 mijl uit de kust.

LITERATUUR:

ENTROP, B., 1959. Schelpen vinden en herkennen: 1-324. Zutphen.

TEBBLE, N., 1976. British bivalve seashells: 1-212. London.

JANSSEN, A.W., 1975. Systematische lijst van Nederlandse recente en fossiele mollusken.- Meded. Werkgr. tert. kwart. Geol. 12: 115-170.